

положення жінчини в обществі без розуміння і гендерного аналізу відносин.

Такої соціальний феномен як гендер, має неоднозначний зміст, включаючий в себе значительне кількість компонентів, об'єднується в дві основні групи: гендер — як соціальний інститут і гендер — як індивідуальний статус.

Сучасна теорія гендера доводить, що суспільні відмінності між чоловіками і жінками не мають чисто біологічного походження і не є істинно даними, а в більшій мірі придбані, передбачені індивідом суспільством.

КАЛИНІНА А. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
здобувач кафедри соціальних теорій

ТОТАЛІТАРНЕ СУСПІЛЬСТВО В КОНТЕКСТІ ПОЛІТОЛОГІЧНОГО ТЕОРЕТИЗУВАННЯ

Тоталітаризм — феномен ХХ століття, хоча його коріння йдуть у глибоку історію. Він виник як синтез певних елементів азіатського деспотизму з європейською монархічною тиранією середніх віків. Так тоталітарні ідеї знаходили своє часткове втілення в практиці деспотій Стародавнього Сходу. Наприклад, у Древньому Китаї діяла ціла школа так званих легістів — прихильників сильної централізованої держави, необмеженої влади імператора, що спиралася на суворі закони, і тотальний контроль над усіма сферами життя.

Необхідно підкреслити, що передумови до виникнення тоталітарного суспільства почали виникати ще у ХІХ столітті. Теоретики тоталітаризму, що займалися своїми дослідженнями у ХХ столітті вже після того, як він утвердився у світовому суспільстві, стверджували, що коріння тоталітаризму сягає глибоко в минуле, хоча усі погоджуються між собою, що він виникнув у зв'язку з розвитком у Західній Європі промисловості (Джилас М. Лицототалітаризм. — М.: «Новости», 2002. — С. 163.).

У ХХ ст. на політичну арену суспільного життя почали просуватися нові спільноти — юрба, натовп. Тобто ситуативні об'єднання людей, солідарних між собою в запереченні усталених механізмів життя держави та суспільства стали рушійною силою змін, що почали відбуватися у тому суспільстві. Користуючись ситуацією, певні лідери скерували стихійну активність нових люмпенів проти організованого суспільства.

Також можна сказати, що Перша світова війна призвела до того, що значно похитнулася повага до законів та звичаїв. Тож, на думку

Х. Арендт, саме в цей час і з'являються тоталітарні рухи, які були націлені, у першу чергу, на маси, а не на класи. Вони характеризуються тим, що існує вимога від своїх окремих членів тотальної, безумовної та незмінної відданості. Тут не повинно бути відволікаючих чинників: ні родини, ні друзів, ні колег, таким чином людина була ізольована від суспільних зв'язків. Так вони ставали частиною маси, губили свою індивідуальність, що призводило до того, що ставали легкою здобиччю для маніпулювання з боку власних органів (Арендт Х. Истоки тоталитаризма / Пер. с англ. Борисовой И. В. и др.; послесл. Давыдова Ю. Н.; под ред. Ковалевой М. С., Носова Д. М. — М.: Центр, 2006. — С. 331.).

В той же час, М. Джилас вважає, що важливим моментом у теорії тоталітарного суспільства СРСР є його тісний зв'язок з ідеями Карла Маркса. Адже не дивлячись на те, що зовні лідери тоталітарного руху посилалися на вчення Карла Маркса, чим глибше проникала ідеологія тоталітаризму у суспільство, тим більшим ставав розрив між цими ідеями. В результаті, від «первинного» марксизму не залишилося і сліду, таким чином лідируючі партії тоталітарного суспільства створили абсолютно нові ідеології, які не мали аналогу у «чистому» вигляді у жодній країні світу за все існування цивілізації (Джилас М. Лицототалитаризма. — М.: «Новости», 2002. — С. 171.).

Безперечно, заслуговує на увагу ідея Р. Арона про те, що тоталітаризм являє собою результат прагнення лідерів до деспотизму, який лише штучно прикривався ідеологією. Він визначає тоталітаризм як режим, де виключне місце займає правляча партія, а також важливе місце займає одержавлення господарської діяльності та обов'язкову присутність ідеологічного терору (Арон Р. Демократия и тоталитаризм. — М.: Текст, 2003. — С. 111.).

Але все ж таки необхідно висловити думку про те, що призначення тоталітарного суспільства було збереження одноосібної влади в державі, а також запобігти виродженню держави. Прихильники цієї ідеї також дотримувалися думки про те, тоталітарні суспільства завжди носять характер автократичного режиму, а ті, хто називають їх тираніями, деспотіями, абсолютною владою, прагнуть викрити їх природу, адже ці терміни використовуються у строго негативному сенсі (Бжезинский З. «Тоталитарная диктатура и автократия» // Тоталитаризм: Что это такое? (Исслед. зарубеж. политиков). — М.: ИНИОН, 1993. — Ч.2. — С. 80.).

Існує ще одна точка зору щодо тоталітарного суспільства, а саме Ф. А. Хайека, згідно з якою виникнення тоталітаризму є необхідним через те, що установлені типи суспільства вже перестали виконувати своє призначення і лише вносили розруху до соціального життя. Тому ці ідеї критикують всі базисні принципи, якими структурується індустріальне суспільство, а також індивідуалізм, держав, основою якої є суспільний договір, суспільство, що складається з класів (Хайек Ф. А. Дорога к

рабству: Пер. с англ. / Предисл. Н. Я. Петракова. — М.: «Экономика», 2002. — С. 61.).

Масову емоційну упевненість в можливості швидкого поліпшення життя за допомогою планування і раціональних перетворень та масову психологічну незадоволеність відчуженням особистості в умовах НТР, її незахищеність та самотність дослідники також відносять до причин виникнення тоталітаризму.

В свою чергу, Е. Фромм вважає, що відмова від ринкової економіки на користь державного регулювання неминуче веде до втрати особистої свободи громадян, а тоталітаризм є неминучим наслідком відмови від особистих свобод на користь колективізму (Фромм Э. Бегство от свободы: Пер. с англ. [Текст] / Э. Фромм — М.: Прогресс, 2010. — С. 129.).

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене можна виявити, що феномен тоталітарного суспільства виник із зрозумілих причин, Європейська спільнота довго йшла до такого режиму, адже передумови для появи тоталітаризму існували ще в епоху Античності. Але ґрунтовно ця проблема почала вивчатися у другій половині ХХ століття, коли ідеологічний контроль послабився і вчені змогли зайнятись осмисленням усіх подій, що сколихнули увесь світ і призвели до величезних змін у багатьох європейських державах.

Отже, тоталітарне суспільство виникає тоді і там, коли і де задачі й проблеми економічної модернізації і соціальної стабільності не вдається вирішити в рамках існуючого демократичного порядку.

КОЛЕСНИК Ю. М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
здобувач кафедри соціальних теорій

ДЕЯКІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ ТИПОЛОГІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ

Перш ніж звернутись до типології політичних режимів, слід зауважити, що «класифікація» і «типологія» — поняття різні. «Класифікація» ґрунтується на виділенні деякої загальної ознаки в сукупності різних явищ політичної дійсності, завдяки чому досягається певна упорядкованість. «Типологія» ж повинна відбивати узагальнений образ, явище, сукупність. При цьому утворюється особлива абстракція — тип, який дає змогу відображувати сукупність у «чистому» вигляді, без другорядних якостей. Класифікація ідеальних, «чистих» типів визначається терміном «типологія» (Стародубский Б. Політичні режими європейських країн / Б. Стародубский. — 2000. — 480 с.)